

LITTFEST
20ÅR
2006-2026

Historien om
Littfest

Berättad av

Susanne Ljungström
Erik Jonsson
Anders Persson

Susanne Ljungström
Biblioteksutveckling Västerbotten

- Hej du, det var lyckat!

Det var det svar vi fick från författaren Agneta Klingspor i utvärderingen av Littfest 2007, efter flera månaders planering, där möten, mejl, exeldokument, skratt och frustration blivit mer och mer intensifierat och kulminerat i Littfest, där allt hade gått bra. Arbetet med att erbjuda en publik plats för litteratur, samtal, förlag, bibliotek i norra Sverige var värt allt.

All personal vid dåvarande Länsbiblioteket i Västerbotten var involverade i både planering och genomförande. Vi sålde biljetter, vi rev biljetter, vi bokade författare, vi hade författarsamtal på scen, vi ordnade boksignering, vi skjutsade föreläsare och vi stod vid insläppet på Norrlandsoperan till kl. 03.00, både fredag och lördag kväll. Allt gav mersmak och belöningen var "det var lyckat" med det personliga tilltalet Hej du.

LITTFEST.se
LITTERATURFESTIVAL I VÄSTERBOTTEN

**ELSIE JOHANSSON
ERNST BRUNNER
JONAS HASSEN KHEMIRI
MATTIAS ALKBERG
AGNETA KLINGSPOR
ELISABETH RYNELL
DAVID SANDSTRÖM**

SEMINARIER • WORKSHOPS • FÖRFATTARE • FÖRLAG • ÖPPEN SCEN • FEST
HELA PROGRAMMET PÅ WWW.LITTFEST.SE • FRITT INTRÄDE TILL FESTIVALEN!*

Fest på fredagskvällen i samarr. med Klubb Moonshake. Livemusik med HYPO & EDH (fra) och O.LAMM (fra).
Litterär pub på lördagskvällen med David Sandström och Mattias Alkberg (MABD). Åldersgräns: 20 år.

Möt författare, berättare, översättare, föreläsare
Mattias Alkberg · Gunnar Balgård · Berättarnät norr · Annika Borg · Ernst Brunner · Annelie Bränström Öhman · Helena Carlsson · Sara Danielsson · Jenny Eklund · Daniel Gustafsson · Karin Hakalax · Harald Hultqvist · Bengt Ingelstam · Anneli Jordahl · Maria Jönsson · Anders Karlsson · Jonas Hassen Khemiri · Agneta Klingspor · Sofja Krapu · Niklas Krog · Linn Larsson · Ida Linde · Martina Lowden · Eva Nordlinder · Maria Ortman · Poespaddan · Elisabeth Rynell · David Sandström · Hans-Ola Stenlund · Lena Thunberg · Tomas Wennström · Signe Westin · Guido Zeccola · Hanne Ørstavik · Med flera....

Utställare
Aksel Lindström-sällskapet · Alastor press · Atlas förlag · Bokbål förlag · Boréa förlag · En bok för alla · Cassiopeja förlag · hström · Text & Kultur · Bokförlaget Korpen · Mingus · Bokförlaget Mormor · Norrländska litteratursällskapet/FCNorr · Ord & visor förlag · Ordfront · Rosengårdens förlag och studier · Ruin · Tidningen Kulturen · Vertigo förlag · Gunilla Åsberg (Artist books)

* Seminarierna och festerna ingår inte i det fria inträdet. Biljetter kan köpas via Biljettcentrum, www.ticnet.se eller på NorrlandsOperan.

**Litteraturfestival i Västerbotten
2-3 februari 2007**

NORRLANDSOPERAN • UMEÅ • BOKA HOS BILJETTCENTRUM • LÄS MER PÅ WWW.LITTFEST.SE

Genomförs med stöd av EU, Västerbottens läns landsting och Statens Kulturråd.

Samarbetet med övriga arrangörer utvecklades och förfinades. Logistik, dokumentation, redovisning, budget, visioner och ambitioner har tagit Länsbiblioteket på en resa tillsammans med Littfest under 20 år.

Länsbiblioteket tog beslutet att inför 2009 års Littfest utveckla en egen scen med program under torsdagen som vände sig mer till bibliotekspersonal.

Vi arrangerade författarstafetter, där främst länets författare fick tio minuter på sig att presentera sig själv och sitt författarskap. Eftermiddagen blev ett utbudstillfälle med personliga samtal.

Samtidigt fick olika projekt som drevs av länsbiblioteket ta plats i Littfests utbud och program. 2010 bidrog vi väldigt tydligt med att lyfta det mångkulturella Västerbotten.

Projekt som Muhammad från Frostmofjället – Berättelser om manlighet i mångkulturella miljöer, där läsfrämjande i olika kulturer möts och blir nyfikna på varandra fick ta plats på scen. Det mångkulturella perspektivet lever kvar än i dag.

Ett till synes oväntat bidrag från oss till Littfest blev våra kontakter med Sydafrika.

Vi hade under flera år medvetet försökt få internationella samarbetspartners till vår barnbiblioteksverksamhet. År 2012 fick vi möjlighet att, tillsammans med bibliotekarier och författare från Sydafrika, utveckla och implementera ”sharing knowledge”, som det stod i projektplanen. Vi erhöll bland annat en väldigt fin och ganska unik samling av sydafrikanska barnböcker. Den samlingen gick på turné bland de västerbottniska biblioteken.

När det var dags för våra sydafrikanska kollegor att besöka oss och Västerbotten var det helt naturligt att förlägga det mötet under Littfest.

Så i 2013 års Littfestprogram finns Lesley Beake och Sindiwe Magona med. Stora delar av publiken visste då vilka de var och det blev ett minnesvärt ögonblick.

Att arbeta med barns läsning och utvecklande av metoder har alltid varit en ledstjärna. Ett projekt som vi ägde under 00-talet var Give me 5.

Här fokuserades det på 5-åringars läsning. Tankar och idéer från detta projekt resulterade i bland annat släppfest för Emblas Universum av Majken Pollak på stadsbiblioteket i Umeå i anslutning till Littfest.

Förutom att Majken Pollak uppträdde på Littfest, så sådde det ett frö på barnens Littfest på Umeå stadsbibliotek.

Även rötterna till dagens utdelande av Snöbollspriset under Littfest, började gro vid denna tidpunkt.

Att lämna en handfast och operativ del av Littfests genomförande, där Littfest som festival vuxit sig större med egen administration och organisation, innebar för oss på regional biblioteksverksamhet att vi kunde koncentrera oss mer på att bidra programmässigt.

Dock behövde vi utveckla oss.

Under Littfest 2015 arrangerade vi en halvdagskonferens med fokus på nationella minoriteter och från och med året efter har detta fokus utvecklats och fördjupats i samarbete med våra kollegor i de nordliga länen.

I vår verksamhetsrapport står:

”I samarbete med Littfest 2016 i Umeå arrangerades seminariet ”En mångfald av ord” torsdagen den 17 mars, där tio programpunkter genererade mer än 1 100 unika besök.” Samarbetet med grannlänen innebar nya kontaktytor och större möjligheter att tillhandahålla ett spetsat utbud.

Kerstin Ekman och Nawal El Saadawi på Littfest 2014.

Åren fram till pandemin var Littfest i princip alltid en punkt på dagordningen, då de nordligaste regionala biblioteksverksamheterna träffades.

Följande står att läsa i ett mejl från den tiden: "Vi ska prata om Littfest-torsdagen, den dag innan Littfest börjar på allvar på fredagen, en dag utan inträdesavgift, lite mer som en fackdag för bibliotekarier, författare, skrivare och den litteratur- och biblioteksintresserade allmänheten, som också kan innehålla workshops av olika slag."

Det breda mångkulturspåret kokade under åren efter pandemin ner till fullt fokus på urfolket samer.

Men vi är inte vi om vi inte har fler bollar i luften samtidigt och parallellt. Sen drygt tio år tillbaka har vi drivit litteraturappen härlitt som lanserades på Littfest 2017.

Vid några tillfällen har härlitt haft bokbord och presenterat sin app men härlitt har också gjort exklusiva fördjupningar av författarskap. Till exempel frågade vi Ánne Márjá Guttorm Graven 2023 om hon ville skriva en specialtext för härlitt för att presentera den under Littfest. Det blev vårt första litterära spår på norska.

Samma år besökte vi Sara Lidmans hem i Missenträsk för att skapa en ny upplevelse inom arbetet med vår litteraturapp härlitt. Med hjälp av en 360-graderskamera fotograferade och filmade vi inne i Lidmans hem för att fånga miljöerna så som de faktiskt känns att uppleva på plats.

Materialet kombinerades sedan med en inläst text om Lidmangården och integrerades i ett VR-headset. Resultatet blev en immersiv upplevelse där besökaren får känslan av att själv stå mitt i rummen i Sara Lidmans hus, i litteraturhistorien och uppleva miljön på ett helt nytt sätt.

Till årets 20-årsjubilerande Littfest bidrar vi med kanske det stoltaste bidraget av alla, ett umesamiskt dataspel Geävrrie. Världens första i sitt slag.

Vi erbjuder möjlighet att spela och lyssna på författarna bakom spelet under skolprogrammet och Ungas littfest öppna kvällsprogram torsdagen den 12 mars.

Övrig tid tar vi del av ett, som vanligt, fantastiskt utbud.

Så, hur känns det nu efter 20 år?

Mitt svar är stolthet, ödmjukhet och tacksamhet. Stolt över att Littfest är så etablerat, professionellt och publikt, ödmjuk över att ha kunnat bidra och tacksam över allt som getts, ges och komma skall.

Titlarna på de föreläsare som vi har erbjudit publiken under Littfesteran är bland annat författare, forskare, boxare, bibliotekarie, politiker, biskop, chef, eldsjäl, föreningsperson, professor och förläggare.

Det är ju lyckat!

Biblioteksutveckling Västerbotten genom Susanne Ljungström

Kristina Lugn besökte Littfest 2018.
Foto: Henke Olofsson

Erik Jonsson
Koordinator, Littfest

Drömmen om en litteraturfestival i norr

Litteraturfestivaler uppstår inte ur tomma intet. De föds ur rastlöshet och ur behov av rum som ännu inte finns. Littfest började som en vision, nedtecknad i lösa anteckningar i en projektpärm, en ihärdig motreaktion mot centraliseringens dragning söderut. Trots sin sköra början blev idén till verklighet.

Littfestkoordinatören Erik Jonsson berättar historien om hur festivalen tog form och fortsatte att växa, utan att någon hann stanna upp och dokumentera de avgörande stegen.

Torgny Lindgren i samtal med Kersin Wixe, Littfest 2014.
Foto: Örjan Salo

Det finns ett några sekunder långt filmklipp med Torgny Lindgren inspelat på Folkets Hus i Umeå. Han intervjuas av ett filmteam från Littfest, som samlar in röster om festivalens förtjänster.

”Jag kommer från en tid då festivaler inte fanns”, skorrar Torgny till svar, med sin alldeles egna, underligt klangfulla ironi. Det är svårt att avgöra om han uttrycker häpnad över samtidens överflöd eller om han mest konstaterar att han själv är en tillfällig gäst i en framtid han aldrig beställt.

Det är allt som återstår av intervjun: två, kanske tre sekunders lindgrensk kryptik.

Resten har gått förlorad på en hårddisk. En påminnelse om teknikens flyktighet. Vi på Littfest-kontoret har sett klippet så många gånger att varje replik nu framträder ur minnet med skarp precision. Torgnys ord har blivit en intern one-liner, ett elegant avfärdande man kan plocka fram när man vill slippa förorena sig med åsikter. Kanske har vi till och med låtit oss luras att tro att repliken, som ett slags orakelord, talar just till oss. Som om Littfest vore den första gnistan i en kulturpolitisk ödemark, en skapelse ur intet.

Det är en smickrande tanke, visserligen – men kanske just lite för smickrande.

VÄSTERBOTTENS FÖRSTA LITTERATURFESTIVAL

I Umeå vill man kanske inte riktigt erkänna det. Men den första egentliga litteraturfestivalen i Västerbotten hölls faktiskt, som så mycket annat märkligt, i Skellefteå. På Expolaris kongresscenter arrangerades Nordlitt – Norrlands första bok- och skrivarmässa – en tredagars biennial som pågick mellan 1991 och 1995. Bakom initiativet stod kommunen, förlaget Artemis, och framför allt författaren Åke Lundgren. Han minns:

”Vi tyckte det behövdes.”

En kort paus. Sedan:

”Det saknades ett forum där man kunde lyssna på seminarier och samtal som höll en genomgående norrländsk ton. Till skillnad från i Umeå hade vi ju författarna.”

Sara Lidman var där. Senare en 53-årig Torgny Lindgren. PO Enquist. Kurt och Anita Salomons(s)on. Men också Henning Mankell, Märta Tikkanen och Carl-Göran Ekerwald. Till och med en disparat figur som Anna Wahlgren.

Nordlitt levde till 1995. Sedan tystnade det. Visserligen kompletterades festivalen av Medlefors skrivarveckor – ”alltid vecka 32” – men även där gick luften småningom ur.

”Den sista festivalen höll hög kvalitet, men hade för många tomma stolar”, citerar Åke ur ett tidningsklipp.

En saklig dom från Västerbottens-Kurirens utsände Gunnar Balgård. Kanske var det vädret, säger Åke. Kanske något annat, mer undflyende. Tiderna förändrades.

Internet gled in över landet och svepte undan föreningslivets föreställning om mötet som livets brännpunkt. Nya cirkular hade öppnat sig, framför skärmar istället för kafébord.

UMEÅS LÅNGA VÄNTAN

Om litteraturens gemenskap i Skellefteå började tappa kraft, så var situationen i Umeå stillstående på annat vis, när millenniet närmade sig. Ingen katastrof, bara ett slags småtrött mondänitet.

Fina författaraftnar i Vasakyrkan, omsorgsfullt arrangerade av Din Bok. Återkommande samtal på stadsbiblioteket vid Vasaplan. Sympatiskt, visst. Men det var det hela. Inga större ambitioner, inget som kunde inge känslan av att litteraturen här uppe var något mer än en parentes mellan fjäll och fabrik.

När Littfest föddes, strax innan Bokcafé Pilgatan slog upp portarna och den norrländska tidskriften Provins gav sig själv

en efterlängtd omstart, var det alltså ingen kosmisk slump. Snarare ett svar på en kvävande känsla: 2006 hade Umeå, Västerbotten, ja hela Norrland, placerats på baksidan av kartan.

De offentliga satsningar som hördes mest – som det skriande stora turistprojektet Västerbotten – Berättarnas län – tycktes mest intressera sig för de döda, som en slags litterär nekrolog.

De som fortfarande envisades med att arbeta med, eller dyka ner i, samtida litteratur behövde något annat. Något som vibrerade, även om det var nervöst

och lite ostadigt. Något oprövat, brådmoget, kanske till och med lite illa tålt av etablissemanget. Kort sagt: något som verkligen tillhörde nuet.

Det är inte lätt att forska i Littfests tidiga historia. Festivalen hade otaliga projektägare de första åren, och ingen tycks riktigt veta vad som dokumenterats. Efter en noggrann räd genom åtminstone tre olika föreningsarkiv dyker de till sist upp: två bågnande mappar om initiativet Littfest, fyllda med protokoll, skisser och utskrivna mail. Fragment från tiden då festivalen i Umeå mestadels bara existerade på papper. Anteckningarna är minutiösa, nästan militärt preciserade, som om det

inte var en festival i Västerbotten man planerade, utan en militär operation med exakt angivna mål i morgondimma.

Och ändå börjar allt, som så ofta i svensk litteraturhistoria, efter Göteborgs Bokmässan. Off the record, efter en kväll för mycket i bokmässans hektiska myller, ställer sig Patrik Tornéus den fråga som skulle visa sig förändra kartan:

”Ska vi inte försöka göra det här i norr, men med mindre ost och kommers?”

Det var, så att säga, den första gnistan.

”Johan Hammarström, på h:ströms förlag, gav mig mandat att börja gräva, och vips var en hel liten armé (med betoning på liten) av aktörer med på banan”, säger Tornéus i dag.

Och protokollen bekräftar bilden. Vid det allra första formella mötet i september 2006 kan man redan urskilja en brokig och vibrerande samling initiativtagare: Susanne Ljungström, Linda Eriksson, Anders Karlsson, Eva Nordlinder, Carl-Axel Gyllenram, Annette Kohkoinen, Johan Hammarström och Patrik Tornéus från h:ström. Någon annan har redan börjat planera EU-ansökningar, en tredje scannar Umeå stad efter volontärer och seminarievärdar.

Pappren pyr av beslutsamhet, pionjäranda och av hunger efter ett litterärt nu som ännu inte fått sitt offentliga rum.

FÖRSTA STEGEN

I en tidningsartikel från januari 2007 konstaterade Ljungström och Eriksson: ”Tankarna på en litteraturfestival i Umeå har funnits på olika håll. Göteborg har sin gigantiska bokmessa, men nog borde det gå att göra något mer lokalt, och i betydligt mindre format? Till sist samlades intressenterna: bokförlaget h:ström, projektet Arciv, Norrländska litteratursällskapet och Länsbiblioteket. Det var dags för en mötesplats i Umeå som kunde samla förlag, författare, bibliotekarier – och vanliga intresserade läsare.”

Den första styrelsen för Littfest utanför det första kontoret i centrala Umeå.
Johan Hammarström, Daniel Kallós, Katharina Eriksson, Erik Jonsson,
Hanna Hindriks och Patrik Tornéus

Ingen skulle behöva resa söderut för att arbeta med litteratur. Den lokala scenen, den norrländska vinterns råa skönhet, skulle räcka. Arbetsgruppen diskuterade Scharinska Villan som potentiell plats och försökte vända nackdelar till fördelar. Smälkall vinter? Perfekt. Staden skulle visa sig i sin vitaste skrud, krispig och klar.

Allt måste ske i rusande takt. Det första mötet hålls först i september 2006, men arbetet tar riktig fart först i november. Och festivalen ska gå av stapeln 2–3 februari på Norrlandsoperan, inte på Scharinska. Tid är bristvara. Varje dag räknas, varje beslut måste landa innan nästa storm av praktiska frågor sveper in. Artikeln från 2007 avslöjar ambitionen: Littfest skulle bli återkommande, vartannat år i Umeå och Luleå, ungefär som Noliämässan. Vi kommer tillbaka till det.

Och så dyker det upp i tidningstexten, festivalens uttalade motto: Littfest ”bör vara något annat än Göteborgs bokmessa, här ska man i alla fall slippa mässkänslan”, säger Johan Hammar-

ström. Den subtila drömmen om en festival med själ, mitt i Västerbotten, som ett svagt men ihärdigt ljus i vintermörkret.

Idag brukar det formuleras ungefär “Littfest grundades som en medveten reaktion mot den kommersiella dominansen vid Göteborgs bokmessa. Vår ambition är att skapa en plats där litteraturen och samtalen står i centrum – inte försäljningens logik. Ingen i norra Sverige ska behöva resa söderut för att delta i litterära sammanhang. Littfest existerar för att ge röst och plats åt de nordliga perspektiven, och för att föra samtalet om litteratur framåt på egna villkor.” Men 2006, dagarna innan festivalen var dessa tankar oknådade, och benen darriga.

Artikeln avslutas kaxigt nog med konstaterandet att Västerbotten återigen har en litteraturfestival, innan den ens ägt rum. Visserligen hade det funnits en i Skellefteå på 90-talet, sa arbetsgruppen, men den kändes nu som en svunnen dröm, ett eko från en annan tid. Och ett program växer fram, med stora namn som Elsie Johansson, Ernst Brunner, Elisabeth Rynell, unga stjärnskott som Mattias Alkberg och Jonas Hassen Khemiri. Några oväntade deltagare är de båda debutanterna Ida Linde och Martina Lowden, samt norska Hanne Ørstavik.

Arrangörernas kontaktförsök med P.O. Enquist, Torgny Lindgren, Kristina Lugn och Stig Larsson är dock fruktlösa.

MARKEN GER VIKA

I januari var arbetsgruppen påtagligt stressad. Mailen krympte i omfång, meningarna blev fetstilta: ”Snälla, svara snabbt!”, ”Någon som sökt från Kulturrådets litterära evenemang?!”, ”Jag har råkat dubbelboka Ronny Ambjörnsson.”, ”Jag har ringt Ajvide, bara telefonsvarare. Jag läste in ett meddelande och bjöd på visning av sanatoriet i Hällnäs – källarvåningens katakomber kan vara lockande.”

Logistiken syntes vara ett inferno: chaufförer, seminarievärdar, biljettförsäljare, scenansvariga, infodisk – totalt behövdes minst tjugo personer. Umeå stadsbibliotek var “uppriktigt ledsna” över att inte blivit tillfrågade

Daniel Kallós och Torgny Lindgren i Idun-salongen.
Foto: Henke Olofsson

som fullvärdig partner. En förläggare, Per Bergström, mailar och tipsar om att bjuda in Aleš Šteger i programmet – ”den slovenske poeten, förläggaren och bokhandlaren”. Svaret uteblir.

Och värst av allt: helgen innan premiären... Golvet på Norrlandsoperan hade rasat under en rockkonsert med Mando Diao, i en av de största katastrofer som än idag drabbat Umeås kulturliv. 29 personer fördes till sjukhus, ett tjugotal föll rakt ner flera meter genom ett gapande hål. Plötsligt existerade inte längre sittplatserna som Khemiris och Johanssons publik skulle fylla. Kaoset blev plötsligt konkret. Arbetsgruppen kastade allt vad mejltrådar hette och gick helt över till desperata telefonsamtal.

”Det fanns inte tid för långsamma inkor-gar längre”, som Patrik Tornéus torrt konstaterar.

PREMIÄR FÖR UMEÅS EGNA LITTERATURFESTIVAL

Vad är egentligen en festival? Ordet bär ännu ekot av latinets festa – den avskilda dagen, den religiösa högtiden – och av festivalis, det som hör till festen och därför inte hör till vardagen. I sitt ursprung var festivalen inte ett program utan ett uppehåll, en spricka i tiden där arbetets järnlag tillfälligt upphävdes. Man talade om en festivaldag därför att dagen själv förändrades i sitt väsen; den blev genomlyst av ett annat ljus, riktad mot templet snarare än mot

marknaden. En festival är alltså inte i första hand ett evenemang utan en omstämning av tillvaron: samhället erinrar sig att det lever för något mer än sin fortlevnad. Därför känns den igen, också i sin mest sekulariserade form, som ett löfte om mening.

När Littfest väl ägde rum hade en total lokalrokad genomförts på Operan, men alla gäster var på plats. Utom Ronny Ambjörnsson, som inte kunnat bokas om. Allt som allt arrangerades ett trettio total programpunkter för imponerande 600 gäster.

Stämningen verkar ha varit på topp. Drömmen om en återkommande litteraturfestival i norr levde, pulserande

”Jag har bara två minnen från det första året”, säger Patrik Tornéus, ”dels var de s k bokborden väggfasta och mikroskopiska, lite som ett bord på ett flygplan, dels åt jag middag vid samma bord som Martina Lowden och hon hade basker redan då”.

Efteråt skrev Therese Eriksson i Norran: ”Det är glädjande och överraskande, alldeles fantastiskt att ett litet syskon till bokmässan i Göteborg föds här i Västerbotten.” Samtidigt frågade hon sig varför det bara var medelklassen som syntes i publiken. Hon hoppades på att Littfest skulle våga vara ett verkligt alternativ i kulturvärlden, en plats som kunde rymma fler än de förväntade rösterna.

Anders Persson, ur Littfests ledningsgrupp, svarade diplomatiskt, med en viss undertryckt irritation: frågan hade rätt i sak, men uteblivna medel hade hindrat en bredare marknadsföring. Therese Eriksson skulle nog aldrig komma att bokas till Littfest.

BLODAD TAND

Efterarbetet flöt samman med planeringen för 2008. Arbetsgruppen hade mestadels fått goda vitsord, och såklart blodad tand. Budgeten växte, från 170 000 kronor 2007 till 260 000 bara två år senare.. Ett landstingsprojekt, Mångbottnat, såg nämligen ut att kunna bidra med 150 000 kronor årligen – med förbehållet att även Norrbotten skulle inkluderas.

Luleåfestivalen Bok & Bild, som också kommer fram under dessa år, skulle vara den naturliga samarbetspartnern.

Men av något skäl blev inte Littfest den ambulerande Västerbotten-Norrbottenfestival som den var tänkt att bli. Kanske är Bok & Bilds egenfödda existens räddningen. För de verkade mer intresserade av att stå på egna ben. Hade de inte startat en egen festival där uppe skulle Littfest förmodligen ha hoppat ett år eller två, och vad det hade lett till... tja, grundvalen för en långkörare som pendlar 26 mil, känns onekligen skakigare än en återkommande festival i Umeå.

Mötesanteckningarna från efter den första Littfest slutar med en öppen fråga:

”ska vi försöka få med Umeå kommun som medfinansiär?” Även det är något vi snart får anledning att återvända till. Arbetet med framtida festivaler drog igång omedelbart. Teman skulle kläckas, nya kontakter tas, Kristina Lugn nås, och volontärstyrkan växa. En genomgång av pärmarna visar att det redan blivit ett slags självspelande piano, om än ett som ibland spelar märkliga, obskyra melodier. Ett torrt mail noterar: ”Erik Jonsson kommer att vara behjälplig under fredag kväll... bokbordsvakt, signeringskille, dörrvakt etc.” Självt minns jag nästan ingenting från Littfest 2008, men mailet, undertecknat av min nuvarande kollega Patrik Tornéus, berättar om hur man kastades rakt in i ett ideellt maskineri smort med svett, beslutsam-

het och en gnutta panik.

I samma pappersberg hittar jag också min tredje arbetskollega, Elenor Nordström, då aspirerande journalist. Hon har glatt skrivit upp sig på Littfests ackrediteringslista, men frånvaron av en blyertsbock efter hennes namn avslöjar att hon aldrig hämtade ut sin pressakreditering.

Annars hade dagens tre koordinatörer kunnat sammanstråla redan då, på Littfest andra kvällsprogram 2008, med Mattias Alkberg och David Sandström.

EN FÖRENING FORMERAR SIG

Snabbspolat två år framåt, dokumentation och minnen är luddiga, och vi befinner oss i en möteslokal på Folkets hus – den plats där alla framtida Littfester ska utspelas. Runt bordet sitter de flesta från den gamla arbetsgruppen, men också representanter från Umeå kommun. Jenny Eklund, från stadsbibliotekets satsning minabibliotek.se, är en av dem. Likaså rektorn, politikern och litteraturentusiasten Daniel Kallós.

Sedan våren 2010 är alla runt bordet del av den nybildade ideella föreningen Littfest.

Två frågor dominerar mötet:

Umeå som framtida kulturhuvudstad och Jenny Eklunds fortsatta roll som koordinator. Hon har redan genomfört 2010 års festival med den äran och med små resurser, men nu känner hon att det är dags att kliva av.

Arbetet är helt enkelt för tungt för en ensam person. På sätt och vis har hon varit kommunens bidrag till Littfest under de senaste två åren – en koordinatortjänst avsatt på ett frustrerande litet procenttal. Den som tror att det räcker riskerar onekligen att bränna ut sig.

Här, runt bordet, kokar det av ambitioner, men också av en viss utmattning. Planerna för en kulturhuvudstad fylls av

stora ord och visioner, men i vardagen är det mest kalkylblad, mejltrådar och kultur-offentlig-sektor-speeddajting som mal på i ett nästan absurt kretslopp. Daniel Kallós, i efterhand hyllad som en av Umeås stora personligheter och ihågkommen för sin stridbarhet och förmåga att få saker att hända, tar ordet oftast och längst. Han sitter dessutom i det nybildade kulturhuvudstadsutskottet, och för honom är det helt självklart: Littfest måste in i planeringen inför kulturhuvudstadsåret. Just nu finns knappt en rad om litteratur i planerna, vilket både är märkligt och ett gyllene läge. Ett årligt uppstartsstöd fram till 2014 kan täcka lokalhyror, en deltidsanställning och kanske mer, om man bara hittar rätt trådar att dra i.

Hur Kallós lyckas styra upp alltihop lämnar vi bäst i det fördolda. Han hade sina tricks, sina genvägar och bakvägar, sådant som aldrig riktigt sipprar fram i protokollens torra byråkratspråk. Men snart befinner sig Littfest under kulturhuvudstadsårets brokiga vingar.

Den första som får frågan om att efterträda Jenny, på 80 procent, är Patrik Tornéus. Patrik är intresserad, ”men tänker jävlar i mig inte göra jobbet ensam”. Så han tittar sig omkring och fastnar för den som sitter och ser mest aningslös ut: Erik Jonsson. Erik visar sig vara precis så korkad som Patrik förväntat sig. Och snart sitter de där, sida vid sida, och förbereder 2011 års festival, som redan lurar runt hörnet.

LIT
FEST
2014

**LÖRDAG
SLUTSÅLT**

MOT STJÄRNORNA

På 2010-talet framstår Littfest märkligt nog mer som en dimmig kontur än de tre festivaler som avslutade det föregående decenniet. De nya anslagen förpliktigade och framgången var tydlig. Föreningen Littfest befann sig i en stadig uppåtgående rörelse.

Ändå är det ofta de meningslösa mötena som etsat sig kvar i minnena: strider om små procentsatser, den nervösa viljan att hålla sig väl med förlagsjättarna i söder, kampen från Umeås gräsrötter och samiska röster för att inte förminskas inför kulturhuvudstadsåret som rycker allt närmare. Fragment av slitningar som dröjer kvar som en sorts lågintensiv efterklang.

Till minnesbilden hör också identitetsfrågan och kompletteringen av festivalens namn. Det var Dan-Ove Willman — i dag djupt saknad — som föreslog att Littfest skulle kalla sig Umeå internationella litteraturfestival.

Inte för att låta internationell flärd styra innehållet, utan för att markera Umeås plats i världen och dess mångspråkiga nyfikenhet — en fråga som alltid var central för honom. Från första upplagan och framåt har Littfest hållit fast vid en obruten linje av internationella gäster, även om det i början ibland bara rörde sig om en enda per år.

Därtill minns man bokningen av det verkligt stora namnet Vladimir Sorokin -

— och allt som följde: SÄPO-personal som oväntat anmälde sig som volontärer, kostsamma arvoden och den ständiga känslan av att arrangemanget balanserade nära katastrofens rand.

Och man minns historien om Torgny Lindgren. Hur hans förlag i Stockholm förklarade att ”Torgny fyller Kulturhuset”, som om det vore en oöverträffbar bedrift. När siffran 400 platser nämndes, log man overseende. För i Umeå visste man redan då att Torgny inte bara skulle fylla Iduns 1 150 säten, utan mer därtill. Den Torgny som svarade på frågan om sina intryck under Littfest 2014 hade precis signerat böcker i två och en halv timme.

Han hälsade minutiöst på alla tillresta

och särskilt uppskattade han en buslast från Raggsjöliden – som inte hade biljetter till den slutsålda festivalen, men ändå ville ”se n’Torgny”. Från och med 2014 har Littfest alltid varit utsålt, och festivalen kom, återigen genom Daniel Kallós förtjänst, att erhålla återkommande verksamhetsstöd från Umeå kommun. Fler än 2 500 författare har deltagit, från över 50 länder. Samtidigt har alltid minst 25 procent av de medverkande kommit från Västerbotten, och ännu fler från norra Sverige. Den nordliga litterära drömmen är inte längre en dröm. Littfest är nu verklighet – en plats där litteratur, samtal och närvaro står i centrum, där nordliga röster har sin rättmätiga plats och där publiken alltid får uppleva kulturens kraft på hemmaplan.

LITTFEST IDAG

Vad innebär det att vi i vår tid lanserar festivaler med samma beslutsamhet som man reser en kran mot himlen – enligt ritning, budget och kommunikationsplan, med sponsorns emblem redan invävt i festens heraldik? När högtiden fogas in i stadsplaneringens och varumärkesstrategins vokabulär kan det se ut som om undantaget har upphört att vara undantag och i stället blivit ett redskap bland andra. Den frizon som en gång bröt vardagens rytm riskerar att uppgå i den.

Ändå vore det för enkelt att tala om förfall. Också den mest genomorganiserade sammankomsten rymmer en envis rest av något äldre: en förtätning

av närvaro, en hunger efter att dela tid utan att mäta den i avkastning. Festivalens oskuld är en myt – den har alltid stått i förbindelse med makt, representation och symboliskt kapital – men dess möjlighet består i att skapa ett ögonblick av gemensam koncentration. Om den förmår det, om så bara i förbifarten, då pulserar ännu ett svagt eko av festa under banderoller och partnerskap.

I denna spänningsyta har Littfest försökt manövrera med en diskretion som närmast är en dygd: korten tätt mot bröstet, strategierna sällan utlagda till allmän beskådan, men likväl avgörande för överlevnaden.

Tyngdpunkten har legat på efterledet

– fest – snarare än på den museala föreställningen om litteraturen som stillasittande samtal mellan två stolar och ett bord med ett par immiga vattenglas. Ambitionen har varit att tänja formen, att låta samtalen fortsätta när klockan passerat det anständiga och låna något av musikfestivalens nattliga intensitet. Att göra evenemanget till en mötesplats som svarar mot Umeås egen klangbotten: en stad som vill vara mer än sin geografi. Här samlas läsare och skrivande människor utan förmyndarskapets tonfall; kärleken till böckerna är förutsättningen, inte budskapet. Inga pekpinningar – vi är här för att ha roligt med likasinnade.

Under 2010-talets senare hälft växte

Littfest i ett crescendo som trotsade den gamla föreställningen om vad som låter sig göras norr om Dalälven. Plötsligt blev det självklara möjligt: uppläsningar bakom fängelsemurar, författartåg som skar genom landet från Göteborg via Stockholm, som om litteraturen beslutat sig för att vända hemåt.

I Folkets Hus salonger kunde Svenska Akademiens mest namnkunniga gestalter dela scen – Torgny Lindgren, Kristina Lugn och Sara Danius – mytisk triad i ett norrländskt vardagsrum. Det var som om periferin för ett ögonblick upphävde sin egen marginalitet och blev centrum för en nationell litterär självbesinning.

Foto Henke Olofsson

Turbussar som körde guidade rundor genom ett Umeå som gentrifierats under sitt eget kulturhuvudstadsrus. Böcker, tryckta på Lennart Holmlunds blogginlägg, som nattetid materialiserades på en anonym trappa. Sällsamma samtal med Bodil Malmsten, som i efterhand känns lika oersättliga som luften man andas. Ett nordiskt festivalnätverk som dök upp och försvann. En internationell författarscen som dansade genom några heta somrar. Ett europeiskt poesinätverk med fyrtio festivaler i följe — svenska poeter ut i världen, europeiska stjärnor in i Umeås snöglitter.

Det mastodonta EU-projektet ArtAct, ännu i dag en gåta, lika svårfångad som

en fotnot som ingen minns källan till. Jämställdhetspris. Skaparpris. Förläggarföreningens hederspris. Exkursioner i natten till Nydalasjön, till älgfarmar, till isvakar och frusna älvar. Arga samtal från Bokmässans pressrum. Kulturtanter i handgemäng utanför Jörn Donners fullsatta seminarium.

Liliam Thuram på Ersboda och Ålidhem. Fristadsförfattare från fjärran kontinenter, i maratonlånga översättningsverkstäder. Japans första mangaskolegrundare i seminariesalarna. Samisk aktivism som inte bad om lov — som aldrig tänkt göra det. Den ”samiska boomen”. Den svenska serieboomen. Soiréer som vägrade ta slut. Covidkraschen, den tvärstannade våren,

program som försvann in i feberdimma. Femton år av Littfest-TV. Köer som vindlade, växte, aldrig tog slut. Skandaler och fyrverkerier, sammanflätade till en lika älskad som vansinnig historia.

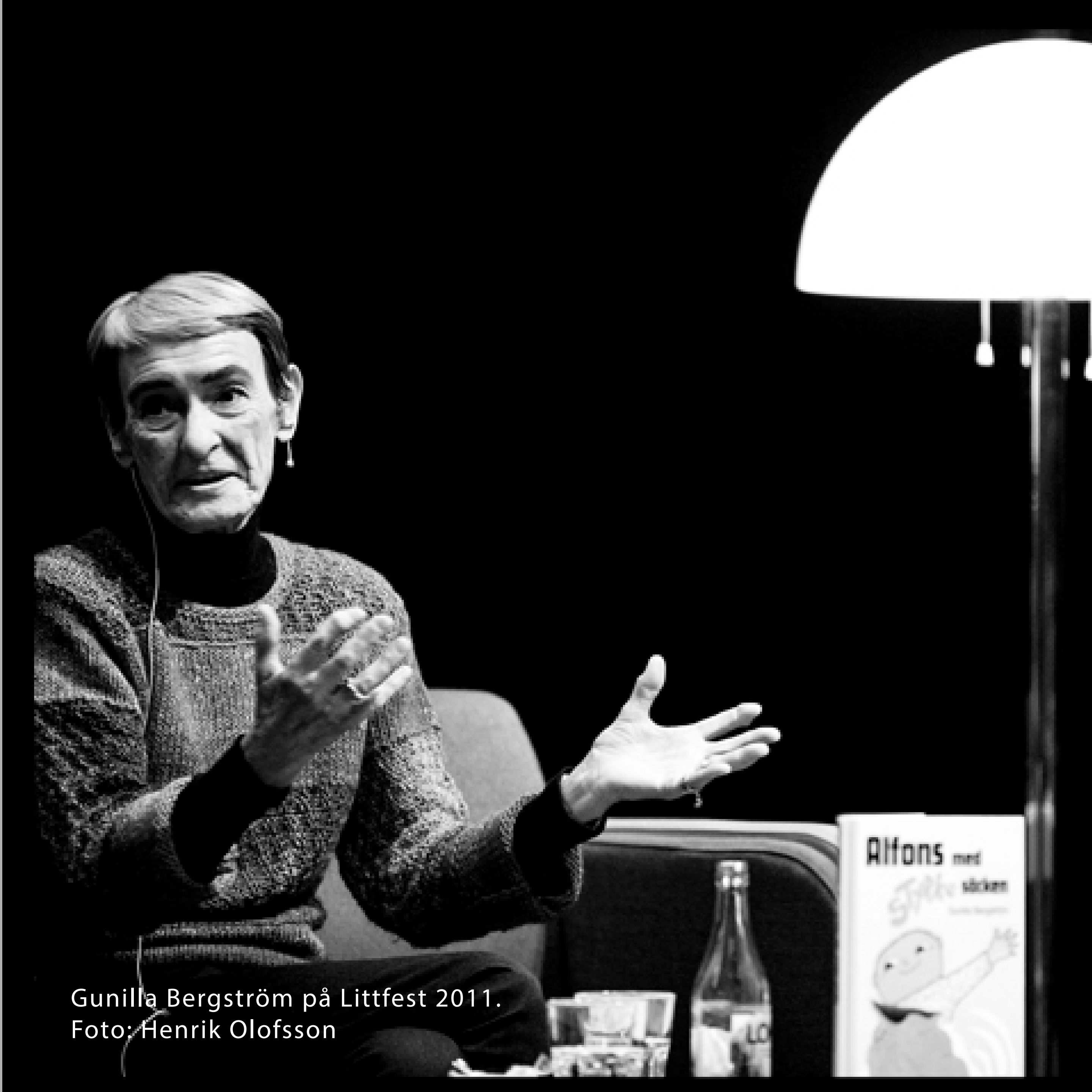
Men mer om detta om 20 år. Just nu ska vi glädjas åt att vi lever i en tid då festivaler faktiskt finns!

Anders Persson
Kommunchef, Robertsfors

I begynnelsen...

År 2000 startade länskulturn vid dåvarande Västerbottens läns landsting projektet Artist resurscenter i Västerbotten (ARCIV). Projektet hade som syfte att stötta professionella kulturutövare i länet med de delar i deras yrke som inte omfattade själva konsten, etablera nya arenor för konstnärlig kompetens samt att marknadsföra västerbottnisk kultur.

Inom den sistnämnda uppgiften så startade vi arbetet med Västerbotten Berättarnas län som vi sedan tillsammans med länsbiblioteket drev i flera år genom att ta fram foldrar, radioprogram, reseguider, skyltar och aktiviteter som lyfte fram alla dessa fantastiska författare och berättare som funnits och finns i vårt län.

Gunilla Bergström på Littfest 2011.
Foto: Henrik Olofsson

Vi ansvarade västerbottensmontern på bokmässan i Göteborg där senare även Norrbotten anslöt sig och som vi då lite vitsigt kallade för "Mångbottnat".

Vi etablerade samarbete mellan Skottland och västerbottensteatern som samtidigt statade upp sin berättarteater, genomförde länets första berättarfestival i Bjurholm samt gjorde arrangemang om och med västerbottniska författare och berättare i samband med Granddagarna i Stockholm.

En dag 2006 så dök en representant från H:ströms förlag vid namn Patrik upp på mitt kontor som då var inrymt högst upp i Scharinska villan. Dom hade en idé om att starta en bokfestival i Umeå

och undrade om ARCIV ville vara med. Konceptet passade väldigt bra in i vårt arbete med Västerbotten berättarna län så vi sa ja. Tillsammans gick vi ut med frågan om att medverka till andra aktörer och snabbt hade Länsbiblioteket, Västerbottens museum, ABF, Författarcentrum norr räckt upp handen och ville vara med. ARCIV sökte och blev beviljade 100 000kr för genomförandet och tanken var först att festivalen skulle hålla på Scharinska men kom istället att hamna på Norrlandsoperan.

Ambitionen var hög bland oss inblandade och vi försökte t ex få med nobelpristagare och svenska akademins ordförande men gick bet på bägge. Med en väldigt liten budget så sköt alla in-

blandade till de medel och personella resurser man kunde från sin ordinarie verksamhet.

Fredagen den 2 februari 2007 genomfördes det första Littfest på Norrlandsoperan där blev lite extra spänning då golvet i en av de tänkte lokalerna hade brakat vid en konsert dagen före.

Trots den lilla budgeten, kort om tid samt att ingen hade gjort något liknade förut, fick vi ihop ett väldigt fint program med medverkade författare som: Jonas Hassan Khemiri, Martina Lowdwn, Ernst Brunner, Elisabeth Rynell, Mattias Alkberg, Anneli Jordahl och många flera.

ARCIV arrangerade även Littfest 2008 ihop med samma medaktörer då arrangemanget flyttade till Idun. Umeå kommun som då var igång ansöknin-gen om kulturhuvudstadsåret fick upp ögonen för Littfest och arrangeman-get gick över en mera kommunal regi samtidigt som ARCIV avslutades för att istället bli KRENOVA men det är en annan historia.

FAKTA LITTFEST

Littfest – Umeå internationella litteraturfestival – föddes som idé 2006, och är sedan 2007 en återkommande festival i Umeå som fokuserar på litteratur.

Föreningen Littfest grundades efter 2010 års festival, för att "få en tydligare organisation kring festivalen, och en huvudman som har ansvar för att se till att Umeås litteraturfestival får en långsiktig lösning".

Arbetsgrupp, 2006 – 2010 innan föreningen formellt bildades

Patrik Tornéus
Johan Hammarström
Susanne Ljungström
Linda Eriksson
Anders Karlsson
Eva Nordlinder
Carl-Axel Gyllenram
Annette Kohkoinen

Styrelsemedlemmar Föreningen Littfest

(föreningen bildad 2010)

Jan-Olov Carlsson, 2010 –
Katharina Eriksson, 2010 –
Hanna Hindriks, 2010 –
Erik Jonsson, 2010 –
Patrik Tornéus, 2010 –
Daniel Kallós, 2010 – 2017
Carl-Axel Gyllenram, 2010 – 2016
Henric Bergner, 2010 – 2015
Johan Hammarström, 2010 – 2015
Dan-Ove Willman, 2010 – 2015
Jenny Eklund, 2010 – 2011
Ann Ferm 2010 – 2010
Angelica Barahooi Johansson, 2011 –
Pernilla Berglund, 2011 – 2015
Annelie Bränström-Öhman, 2011 – 2014
Anneli Furmark, 2013 –
Linus Råde, 2014 –
Maria Sundström, 2014 –
Anna Tagaro Andersson, 2014 – 2019
Florence Sisask, 2015 – 2021
Erik Landin, 2015 – 2019
Viktor Hariz, 2016 – 2019
Vera Lynøe, 2017 –
Malin Niklasson, 2019 – 2022
Fredrik Andersson, 2020 – 2022
Kamal Shaswar, 2021 - 2023

Koordinatorer för Littfest genom åren

Susanne Ljungström, 2006 – 2009
Linda Eriksson, 2006 – 2009
Jenny Eklund, 2009 – 2010
Patrik Tornéus, 2010 –
Erik Jonsson, 2010 –
Viktor Hariz, 2015 – 2016
Elenor Nordström, 2016 –

